

inskrifternas förlagor ofta ha utgjorts av korrumperade imitationer, se härom *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* 5, 1960, sp. 146f.

En liknande inskription har lillklockan i Mofalla kyrka, även till formen lik Fivleredsklockan. Enligt M. Åmark (*Sveriges medeltida kyrkklockor*, 1960, s. 12) är Fivleredsklockan »möjligen från 1100-talet» och måhända tillverkad av samme gjutare som Mofallaklockan. Om Mofallaklockan och dess inskrift, som av Åmark har uppfattats som runor, se s. 414.

247. Hössna sn, kyrkan

Pl. 186, 187

Litteratur: L 1988, T 106. P. E. Lindskog, En kort beskrifning om Skara Stift 5 (1816), s. 280; P. Tham, Anmärkningar i anledning af Herr Prof. Müllers Afhandling om Guldhornen (1817), s. 31f.; Kyrkoinventarium 1829, 1920 (ATA); J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 169; C. J. Ljungström, Redvägs härad (1861), s. 59; G. Brusewitz, Westergötland 1862, s. 137 (ATA); N. G. Djurklou, Antiquitetsintendentens berättelse 1869, s. 237f. (ATA); H. Hildebrand, Sveriges medeltid 3 (1898–1903), s. 714; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 234; H. Jungner, Anteckningar 23/7 1936 (ATA); M. Åmark, Medeltida kyrkklockor (i: Skara stift i ord och bild, 1949), s. 176, i Borås tidning 1/9 1951 (ATA), Sveriges medeltida kyrkklockor (1960), s. 218f.

Äldre avbildningar: Tham a. a. (inskriften); Djurklou, tecknad kopia av inskriften; T 106 (med kopia av inskriften samt träsnitt av S. Welin); Jungner, avklappning (ATA); Åmark a. a. 1960.

I Hössna kyrkas torn hänga två ringklockor. En av dem, storklockan, bär — förutom latinsk bokstavsskrift — en medeltida runinskrift. Även lillklockan härstammar från medeltiden, men den blev omgjuten på 1760-talet. Båda klockorna finnas upptagna i 1583 års kyrkoinventarium (*VFT* 3: 3–4, 1912). Runklockan är alltså i bruk.

Den nuvarande kyrkan uppfördes 1839 strax S om den äldre, medeltida kyrkan, som sedan revs. Av den gamla kyrkan återstår nu endast sakristian, en tid begagnad som arkivlokal, numera bisättningshus.

Medeltidskyrkan var tornlös, och båda klockorna hade före år 1839 sin plats i stapel, så som kyrkoinventariet 1829 uppger: »Tvenne Klockor hänga i Stapel; på den större finnes med gammal Munkestyl följande inskrift, hvars bokstäfver gå från höger till venster ... [även runorna äro redovisade]».

Storklockans inskriptioner hade dessförinnan uppmärksamats. Sålunda åberopar och avbildar Pehr Tham i sina *Anmärkningar i anledning af Herr prof. Müllers Afhandling om Guldhornen* (1817), s. 32f., en uppteckning av båda inskrifterna, som skulle vara utförd »den 26 Aug. 1742 af S. G. W:man, förmodligen salig Prosten Wilszman, en god samlare af Vestgöthiska antiquit. i förra secelet».¹ Likaledes gjordes G. Brusewitz vid ett besök år 1862 i Saleby prostgård uppmärksam på ett meddelande av O. Celsius d. y. den 7/10 1747 »i kyrkoboken» i Saleby: »Jag har äfven en Inscription af en annan kläcka uti Hössna förs.: i Westergjötland, som har årtalet 1340, men med munkstil.» För Celsius var runinskriften på Hössnaklockan således icke känd. P. E. Lindskog noterar klockan i *En kort beskrifning om Skara Stift* 5 (1816), s. 280: »Stora kläcka är guten 1345». Liljegren refererar i *Runurkunder* (1833) inskriften med hänvisning till Thams arbete. Senare har klockan granskats av C. J. Ljungström (*Redvägs härad*, 1861), N. G. Djurklou 1869, K. Torin (*Westergötlands runinskrifter*, 1893), H. Jungner 1936 och M. Åmark.

Malm. Höjd 97–120 cm, diameter 96 cm, tjocklek 6–8 cm. Klockans form är smal med kullrig överdel. Den har praktiskt taget ingen hals samt utvändigt nära nog lodrät slagring, vars underkant är horisontell. Godset är tjockt och ojämnt samt med smärre håligheter. Arbetet är klumpigt utfört. Den nuvarande kläppen är ny. Den gamla, 89 cm lång, med en närmast oval kula förvaras i tornkammaren. Kroppen har två skriftband, det övre 24 cm nedanför platten, det nedre 20 cm ovanför slagringens underkant. Det nedre bandet, vars bredd är 9 cm, saknar inskrift. I det övre bandet, 8 cm brett, befinner sig större delen av den latinska bokstavsskriften. Den är retrograd och består huvudsakligen av minuskler med en och annan majuskel inblandad. Bokstävernas höjd varierar från 1 till 3 cm. Resten av bokstavsskriften befinner sig strax

¹ Sven Wilszman (1716–1797). W:s samlingar nu i Skara Stifts- och landsbibliotek.

nedanför övre skriftbandet. Den är här något högre, 2–4 cm. Bokstavsskriften inledes och avslutas med ett likarmat kors. Under övre skriftbandet, i ungefärlig följd med bokstavsskriften, står runinskriften, även den retrograd. Runornas höjd är 4–5 cm. Runinskriften begränsas i början och slutet av ett gjutarmärke, välkänt från andra klockor av samma mästarehand. Före det första gjutarmärket står en figur lik en spegelvänd **o**-runa, efter det andra gjutarmärket ett likarmat kors. Dessutom befinna sig ungefär mitt på klockkroppen fyra små likarmade kors, ett för varje väderstreck, väl en erinran om den ursprungliga benediktionen.

Runinskrift:

auæ : maria : iæssus
 5 10

»Ave Maria. Jesus.»

Bokstavsinskrift (med avseende på bokstavstyperna normaliserad):

+ Anno : domini : M^o : CCC^o : XL° : quinto : decimo : septimo : k^{las} : augusti : curato : eccleie : domino :
 Olauo : tutoribus : eccleie : Gedstauo : et : Nicholao : Haquinus : fudit : hanc : campanam : Magno : rege :
 Suecie : d^{ño} : Siggone : episcopo : Scarensi : +

Till läsningen: Före det inledande gjutarmärket finns som ovan nämnts en tydlig figur, till formen en **o**-runa med ensidiga bistavar. Efter 1 **auæ** står ett sk, som nu består av två punkter; en tredje, lägsta punkt kan möjligen spåras som en färgskiftning i ytan. 3 **a** har ensidig bst. 4 **r** har oregelbunden form. 5 **i** har nedanför mitten en liten gjutklump. 7 **i** bär till vänster (på klockan) spår av en smal skada i gjutformen liksom 8 **æ**.

Tolkningen av inskriften erbjuder egentligen inga svårigheter. Det är början av änglahälsningen till Maria samt namnet Jesus. Samma ord förekomma i runskrift på de tre andra kända Haquinus-klockorna (Vg 222, 245, 253).

De båda figurer, som föregå binderunan **auæ**, ha däremot vållat en del huvudbry. Tham (1817) fattar dem, utan kommentar, som runor, liksom han ger språklig mening åt figuren, som följer efter 12 **s**. Han tyder inskriften i sin helhet: »Ora ave Maria Jesus noster». Ljungström (1861) har en liknande uppfattning: »Ora, ave Maria Jesus; eller på Svenska: Bed, hell Dig! Maria Jesus (för oss), d. ä. Hell Dig Maria! Bed Jesus för oss!» Djurklou (1868) funderar också över figurernas innebörd: »hvad de två första skola betyda, om ej ora, är svårt att säga; men äfven om en sådan förklaring skulle kunna antagas, återstår dock den sista dubbelrunan [efter 12 **s**], hvilken jag ej kan få någonting utaf och som synes nästan hafva kommit på köpet.» Torin (1893) var den förste, som kom sanningen på spåren: »De runor liknande tecken, som förekomma både före och efter runskriften, äro troligen, liksom på klockorna i Herrljunga och Elfsered, endast klockgjutarens bomärken.»

Om gjutaren med figuren före det första gjutarmärket verkligen har avsett en **o**-runa, kan den — gissningsvis — tänkas svara mot grek. *omega*, men i så fall saknas ju det viktiga, första elementet *alfa* i den vanliga Kristus-sinnebilden. Det är nämligen icke tilltalande att fatta tecknet som binderuna för **a** och **o**. Alldeles uteslutet är väl heller icke, att den kunde vara ett bomärke för någon annan som haft med klockans tillkomst att skaffa.

Hössnaklockan är det enda av gjutaren Haquinus' arbeten som i sin inskription bär datum för tillkomsten, nämligen den 16 juli 1345. Detta bekräftas med historiska fakta. Kung Magnus är den då 29-årige Magnus Eriksson (1316–1374), som år 1319 valdes till Norges och Sveriges konung. Om biskop Sigge i Skara upplyser *Skara stifts herdaminne* 1 (1871), s. 10, bl. a. att hans fullständiga namn var Sigge Jonsson av släkten Stake, att han år 1341 efterträdde biskop Gunnar Tynnesson († 1340) och att han dog 1351. Vi få också veta, att församlingens dåvarande kyrkoherde hette Olov och de båda kyrkvärdarna Gustav och Nils. Hössnaklockan är ett tidigt belägg på detta sedermera vanliga bruk att i klockinskriftioner hedra såväl den världsliga som den kyrkliga maktens innehavare och låta deras namn gå till eftervärlden.